

Medaljer med falmede bånd triller ut av posen. – Jeg var på juniorlandslaget i femkamp som 18-åring. Jeg visste ikke da at jeg senere skulle få bruk for min styrke, sier Zorica Mitic. Anestesilegen sendte over 80 søknader før hun fikk jobb her i landet. Nå er hun kåret til en av Norges viktigste innvandrere.

Intervjuet: Zorica Mitic

En uredd røst

 Zorica Mitic nøder meg til å ta gjestetøflene på. Et svart-hvitt-fotografi av Beograd henger over kommoden i gangen – monumentale bygninger, store, brede gater, en umiskjennelig europeisk stemning fra en svunnen tid. – Slik så det ut i min hjemby da jeg vokste opp. Nå har de bygd så tett at man nesten ikke får puste. Mitt Jugoslavia eksisterer ikke lenger, sukker hun. – La oss spise. Jeg har tilberedt et serbisk måltid. Det er egentlig en forrett, men dere nordmenn spiser så lite, har jeg oppdaget ... Med en latter forsvinner hun hastig ut på kjøkkenet.

Kampen for seg selv

Det befinner seg to leger på listen over spesielt kompetente innvandrere som Arbeids- og inkluderingsdepartementet har satt opp. Den ene er spesialist i allmennmedisin universitetslektor Nguyen Phuong Ngoc – og så er det Zorica Mitic, overlege i anestesi ved Radiumhospitalet.

– Jeg tror at jeg er blitt lagt merke til på grunn av den kampen jeg har ført for meg selv og min identitet, sier Mitic. – Da jeg kom til Norge, trodde jeg at de vanskelige tidene for meg og min familie var over. I stedet stod jeg foran en ny utfordring: Å bli bevisst på mine røtter og mine verdier og våge å stå for dem, offentlig som privat. Dette ble mitt forsvar mot alle fordommene som møtte meg og barna mine da vi kom til Norge.

– Fordommer?

– Ja, jeg kaller det fordommer. Jeg opplevde at det å være serber var det samme som å være den svarteste forbryter. Mine kolleger ville belære meg om Slobodan Milosevic og om krigshandlingene i Bosnia. Det ble forventet at jeg skulle føle meg personlig skyldig. Vi ble trakassert i hjemmet vårt, beboere fra asylmottaket i nærheten ringte på døren midt på natten, barna ble plaget på skolen. Jeg gikk opp ti kilo på et halvt år. Du kan si at jeg spiste opp alle krenkelsene. Jeg klippet håret også. Jeg hadde langt, tykt, rødlig hår. Alt kuttet

jeg av. Det var min kroppslige protest mot det som skjedde meg. Til slutt skjønnte jeg at jeg måtte ta et valg. Jeg hadde valget mellom å fortsette å hate meg selv eller begynne kampen for å bevise at jeg ikke er den folk tror jeg er – jeg har ikke skadet noen og jeg kan bidra med noe verdifullt i samfunnet. Jeg valgte det siste.

Preget av krig

Zorica Mitic vokste opp i en akademisk middelklassefamilie i Serbias hovedstad Beograd.

– Min mor var av jødisk og montenegrinsk slekt, på farsiden har jeg serbiske og italienske aner. Slik sett kan du si at jeg er en typisk representant for Balkan, et område der ulike folkegrupper og nasjonaliteter har levd sammen i århundrer. Dessverre har det ikke vært noen fredelig sam eksistens, legger Mitic til, – det har vel aldri gått mer enn 50 år mellom hver krig. Denne smertefulle realiteten fikk jeg lære å kjenne allerede som barn. Min mor mistet store deler av sin slekt i konsentrasjonsleirer under den annen verdenskrig. Jeg vet ikke så mye om det, for hun ville ikke snakke med meg og broren min om dette. Hun mente at man ikke skulle hate, men gå videre med kjærlighet. For å klare det, må man legge det som er skjedd bak seg, prøve å glemme.

– Er du enig med henne?

– Ja, sier Mitic etter en tenkepause.

– Jeg tror hun hadde rett. Og jeg har prøvd å gjøre hennes ord til mine.

Mitic' far fikk ble skadet i beinet under den annen verdenskrig og varig ufør. – Min fars historie gjorde at jeg ville bli ortoped. Men, hun ler høyt og hjertelig, – det tok ikke lang tid å forstå at rollen som kirurg ikke passet for meg. Hun blir alvorlig igjen. – Jeg var en av de få anestesilegene som frivillig meldte seg til legetjeneste i krigsområdene. I Serbia er det en mer konkurransepreget kultur enn i Norge. Du får automatisk respekt hvis du utmerker deg, men folk forventer også at du skal opptre som for-

bilde. Det var et sjokk for meg å komme hit og oppdage at jeg ikke skal gå rundt og være stolt av hva jeg har oppnådd! Skal jeg være helt ærlig, tror jeg ikke det var bare pliktfølelse som fikk meg til å dra til krigsområdene. Den sterkeste motivasjonen var rett og slett kjærligheten en datter har til sin far, ønsket om å gjøre noe for ham, om enn bare ved å hjelpe andre krigsskadede.

Den samme huden

Tiden i felten ble tøff, både fysisk og psykisk. Mitic og kollegene jobbet nær sagt døgnet rundt, med knappe ressurser til rådighet, inntengt i et fjellområde i Kroatia en kald og snørik vinter. Hun forteller at pasienter fra begge sider ble behandlet ved sykehuset, men personalet ble etter hvert rent serbisk. – En dag fikk alle de kroatiske legene beskjed om å reise. Så reiste alle med bakgrunn fra Makedonia. Deretter drog alle våre muslimske kolleger. Mitic slår ut med hendene. – Vi hadde vært fortrolige og arbeidskamerater. Hvordan skulle vi ta farvel?

På sykestuen utspilte det seg grusomme scener. Barn med mineskader ble brakt inn. En kroatisk lege måtte amputere hånden på grunn av frostskaader. – Jeg visste at hans høyeste ønske hadde vært å bli kirurg. Soldater med ulike emblemer på jakkeermet – én stjerne, to stjerner, en ørn – lå side ved side på sykesalene. De manglet armer, bein eller øyne. – Under uniformen var de alle like, sier Mitic, – det var den samme huden – og den samme redselen.

De emosjonelle påkjennningene var enorme. Det å sette ord på opplevelsene reddet meg, sier hun. Hun skrev dagbok. I 1997 ble den utgitt i Serbia. Distribusjonen ble raskt stanset. – Boken var ikke patriotisk nok. Problemet var at jeg beskrev hva som foregikk, hvilken galskap som utspilte seg i Serbias naboområder. Folk skulle ikke vite om dette, ifølge president Milosevic var vi jo slett ikke i krig! – Var du ikke redd for å uttale deg offentlig?

Zorica Mitic

Født 21. juli 1956 i Beograd

- Cand.med. universitetet i Beograd 1983
- Dr.med. universitetet i Beograd 1997
- Spesialist i anestesi 1989, i 2003 i Norge

Foto Kari Tveito

– Jo, jeg var redd. Min mann ble myrdet i 1994. Han var skattedirektør i Serbia og visste for mye om Milosevic' tvilsomme økonomiske transaksjoner. Jeg var alene med to barn. Telefonen vår ble avlyttet. Vi spøkte med at hvis man ville ringe meg, fikk man først snakke med politiet, så ble man satt over til meg. Dessverre, eller heldigvis, har jeg aldri vært en person som kan tie, og jeg ble intervjuet på TV og i radio. Etter hvert skjønte jeg at jeg var i virkelig fare. Jeg begynte å lære meg norsk i hemmelighet og sendte jobbsøknader til Norge. En dag ble jeg beordret til å reise til Kosovo. Av venner i politiet fikk jeg vite at jeg var på vei ut på en «one-way mission». Da jeg prøvde å motsette meg reisen, ble jeg arrestert som landsforræder. I det øyeblikket klarte jeg ikke mer, jeg mistet bevisstheten. Senere viste det seg at jeg hadde fått hjerneslag. Jeg brukte måneder på å trene opp førligheten i venstre bein og ble selv et bevis på det jeg påviste i min magisteravhandling og videreførte i doktorgradsarbeidet mitt – at psykisk stress kan forårsake fysisk sykdom. Under krigen steg insidensen av blødende magesår i Serbia til det tredobbelte, hyppigheten av hjerteinfarkt og hjerneslag økte også.

Da jeg kom til meg selv, var jeg ikke i fengsel, men på sykehuset. Mine venner reddet meg derfra og i sikkerhet. Jeg var så nedbrutt at da det kom en tykk konvolutt til meg, hev jeg den rett i søppelbøtten. Men døtrene mine var nysgjerrige. «Mor, hvor kommer disse bildene fra?» spurte de. Turistbrosjyrene var fra Nordmøre. I januar 2000 begynte vårt nye liv i Kristiansund.

Snillisme

Fire timers intervju er ikke nok. Minnene fra krigen er så mange, så sterke. Jeg klarer ikke høre mer, jeg er sliten og føler meg kvalm. Jeg ser på denne kvinnen med det myndige vesenet. Hun virker sterk, men har også en tristhet ved seg. Det er som om hun har levd tre liv i stedet for ett og har vært i strid bestandig. Zorica Mitic nikker.

– Jeg føler at det er min ulykkelige skjebne alltid å måtte kjempe en kamp, for meg selv eller andre. Men samtidig er arbeidet min terapi og min redning. Da døtrene mine reiste tilbake til Serbia for å fortsette sin utdanning der, følte jeg meg svært ensom. Da begynte jeg å oversette sykepleiebøker fra norsk til serbisk. Tre fagbøker er det blitt hittil. Skulpturer fra Vigelandsparken pryder omslagene.

– Du liker Vigelandsparken?

– Jeg er forlesket, nei, jeg mener forlesket i Vigeland! Hans skulpturer er så ukontrollerte, så naturlige. Jeg er et meget emosjonelt menneske. Det var ikke lett for meg å venne meg til å kontrollere følelsene mine, slik nordmenn gjør. Jeg gråter lett, og jeg sier ifra om ting. Men jeg er ærlig, og folk vet alltid hvor de har meg.

Zorica Mitic er opptatt av å bygge bro mellom Norge og Serbia. Hun interesserer seg også for innenrikspolitiske spørsmål. Særlig har hun engasjert seg i innvandringsdebatten, som hun mener er på galt spor. Hun har vært i friske diskusjoner med både Thomas Hylland Eriksen, professor i sosialantropologi, og Høyres Erna Solberg.

– Mitt mål er at samfunnet skal fungere som et multikulturelt fellesskap, men på veldig kjente premisser. Da først får vi et fellesskap som fungerer. Jeg synes nordmenn er litt naive i så måte. Jeg har engasjert meg i innvandringspolitikken i Norge fordi jeg synes den har vært basert for mye på misforstått snillisme. Like viktig som å være snill, er det å stille krav.

Ikke annenrangs borgere

– Hva med kravene som stilles til utenlandske leger?

– Det medisinske fakultet krever at en lege som har jobbet i årevis som spesialist i utlandet skal gjennomgå en eksamen beregnet på studenter som nettopp har fullført medisinstudiet. Dette synes jeg er hårreisende. Man kan ikke vente at en psykiater skal huske alle detaljer fra kirurgiundervisningen 20 år senere. Jeg mener at

man bør ta i bruk helt andre systemer for å vurdere leger som søker jobb i Norge. At disse urimelige kravene stilles til alle leger fra land utenfor EU som kommer hit, er uverdig. Slike opplevelser gir deg en følelse av at du er verdiløs som arbeidstaker.

Problemet for mange innvandrere som har flyktet fra andre typer samfunn enn vårt, er at de mangler tillit til myndighetene. De er redde, sier Mitic. – De har heller ingen tro på at de kan gjøre noe for å forandre sin egen situasjon. Det at jeg har fått anerkjennelse som en dyktig innvandrer er jeg veldig glad for, ikke bare for min egen skyld, men på vegne av andre innvandrere og spesielt ungdommer. Jeg ønsker å vise at det nytter, det nytter å ta en utdanning, det nytter å stå på. Vi er ikke annenrangs borgere, vi kan bidra positivt i det norske samfunnet. Hvis jeg kan være en røst og et forbilde for andre, da har jeg nådd mitt mål. Kall meg idealist eller kall meg idiot, det går for det samme. Jeg kan ikke la være å engasjere meg.

Kari Tveito

kari.tveito@lds.no

Lovisenberg Diakonale Sykehus